

การบริหารงานและการดำเนินงานเทคนิคหนังสือตัวเขียนในหอสมุดแห่งชาติไทย

นางสาวนิโลบล เหมินทคุณ

ศูนย์วิทยบริการ
002788
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาอักษรศาสตรมหาบัณฑิต
แผนกวิชาบรรณารักษศาสตร์

บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

พ.ศ. ๒๕๒๐

I15983389

ORGANIZATION OF MANUSCRIPTS DEPOSITED AT THE
NATIONAL LIBRARY OF THAILAND

Miss Nilobon Hemintakhoon

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the
Requirements for the Degree of Master of Arts

Department of Library Science

Graduate School

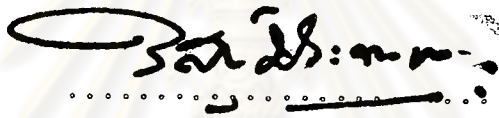
Chulalongkorn University

1977

หัวข้อวิทยานิพนธ์ การบริหารงานและการดำเนินงานเทคนิคหนังสือตัวเขียน
ในหอสมุดแห่งชาติไทย

โดย นางสาวนิโลบล เหมินทคุณ
แผนกวิชา บรรณารักษศาสตร์
อาจารย์ที่ปรึกษา ศาสตราจารย์ แมนมาส ชาลิต

บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้บัณฑิตวิทยาลัยนี้เป็น
ส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาโทบัณฑิต

..... คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย
(ศาสตราจารย์ ดร.วิศิษฐ์ ประจวบเหมาะ)

คณะกรรมการวิทยานิพนธ์

..... ประธานกรรมการ
(ศาสตราจารย์ สุธธิดาภรณ์ อ่ำพันธุ์วงศ์)

..... กรรมการ
(ศาสตราจารย์ แมนมาส ชาลิต)

..... กรรมการ
(อาจารย์ เบญจมาศ ตันตยาภรณ์)

ลิขสิทธิ์ของบัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

หัวข้อวิทยานิพนธ์ การบริหารงานและการดำเนินงานเทคนิคหนังสือตัวเขียนในหอสมุดแห่งชาติไทย

ชื่อนิสิต นางสาวนิโลบล เหมินทคุณ

อาจารย์ที่ปรึกษา ศาสตราจารย์ แมนมาศ ชาวลิต

แผนกวิชา บรรณารักษศาสตร์

ปีการศึกษา ๒๕๒๐

บทคัดย่อ

วิทยานิพนธ์นี้มุ่งประสงค์ศึกษาเรื่องหลักการ และวิธีการเกี่ยวกับหนังสือตัวเขียน คือ การจัดหา การประเมินคุณค่า การจัดเรียง การจัดเก็บ การจัดทำเครื่องมือช่วยการค้นคว้า การเก็บรักษาและซ่อมแซม รวมทั้งการให้บริการ จากการศึกษาพบว่า เครื่องมือช่วยการค้นคว้าที่สำคัญอย่างหนึ่ง คือ บัตรรายการ ซึ่งแจ้งให้ทราบถึงแหล่งความรู้ของหอสมุด หนังสือตัวเขียน การทำบัตรรายการหนังสือตัวเขียนต้องใช้หลักเกณฑ์ที่แตกต่างจากหลักเกณฑ์สำหรับหนังสือตัวพิมพ์

จากการศึกษาหลักเกณฑ์การลงรายการในบัตรรายการหนังสือตัวเขียนภาษาตะวันตกที่มีแหล่งกำเนิดในประเทศไทยของหอสมุดที่หนึ่งในทวีปยุโรปแล้ว สรุปได้ว่า

๑. การลงรายการหลัก นิยมใช้ชื่อเรื่องมากกว่าชื่อผู้แต่ง เพราะหนังสือตัวเขียนส่วนใหญ่มักไม่ปรากฏชื่อผู้แต่ง ในกรณีที่ไม่ปรากฏชื่อเรื่อง ผู้ทำบัตรรายการตั้งชื่อเรื่องโดยพิจารณาจากเนื้อเรื่องของหนังสือตัวเขียน

๒. รายการบรรณลักษณะ ลงรายละเอียดต่าง ๆ คือ ระบุขนาดรูปเล่ม วัสดุที่ใช้รองรับตัวอักษร วัสดุที่ใช้เขียน ความยาวของแต่ละบรรทัดที่มีอักษร ลักษณะอุปกรณ์ที่ใช้ควบคู่กับหนังสือตัวเขียน เช่นไม้ประทับคัมภีร์ ผาห่อคัมภีร์ เป็นต้น รายละเอียดเหล่านี้เป็นสิ่งจำเป็น เพราะหนังสือตัวเขียนแต่ละเล่มมีลักษณะเฉพาะเล่ม นอกจากนั้นแล้วยังมีลักษณะ

เฉพาะอื่น ๆ ที่ผู้ทำบัตรรายการต้องสนใจและบันทึกไว้เพื่อแยกให้เห็นว่าหนังสือตัวเขียนแต่ละเล่มมีข้อแตกต่างจากเล่มอื่น ๆ เช่นลักษณะลายมือเขียน สภาพของหนังสือตัวเขียน เป็นต้น

๓. สารสำคัญของหนังสือตัวเขียนแต่ละเล่มเป็นสิ่งจำเป็น เพราะจะช่วยให้ผู้ค้นคว้าคัดเลือกและตัดสินใจว่าจะศึกษาหนังสือตัวเขียนฉบับใดก่อน

หอสมุดแห่งชาติไทย มีหนังสือตัวเขียนที่มีอายุก่อนสมัยรัชกาลที่ ๕ แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ เอกสารเหล่านี้คือ หนังสือโบราณ สมุดไทยทำจากเปลือกต้นข่อย และกระดาษสา ส่วนใหญ่ผลิตขึ้นในสมัยก่อนกำเนิดการพิมพ์ในประเทศไทย หอสมุดแห่งชาติไทยมีหนังสือตัวเขียนจำนวนมาก คือ คัมภีร์พุทธศาสนาซึ่งจารบนใบลาน ประมาณ ๒๕,๐๐๐ คัมภีร์ สมุดข่อย ๑๔๒,๒๐๖ ฉบับ และกระดาษอีกแปดหมื่นกว่าชิ้น หอสมุด ฯ ได้ดำเนินงานเทคนิคต่าง ๆ เกี่ยวกับหนังสือตัวเขียน แต่ยังไม่ครบถ้วนตามหลักการ เพราะมีอุปสรรคเรื่องอัตรากำลังคน ซึ่งไม่ได้อัตราส่วนกับปริมาณเอกสารที่ต้องรับผิดชอบ ปัญหาอีกข้อหนึ่งคือหนังสือตัวเขียนบางส่วนไม่ได้จัดเก็บในสถานที่ที่มีการควบคุมอุณหภูมิและความชื้นอย่างถูกวิธี

สำหรับบุคลากรของหอสมุดแห่งชาติที่ปฏิบัติงานเทคนิคเกี่ยวกับหนังสือตัวเขียนจำเป็นต้องมีความรู้ทางอักษรและภาษาตะวันออกโบราณ ภาษาไทยโบราณ และความรู้ทางพุทธศาสนา ประวัติศาสตร์และวิชาการหลายแขนง โครงการที่หอสมุดแห่งชาติกำลังดำเนินการอยู่ คือการจัดตั้งห้องปฏิบัติงานซ่อมแซมและอนุรักษ์หนังสือตัวเขียน ตามวิธีทางวิทยาศาสตร์

วิทยานิพนธ์นี้ได้นำเสนอแนะเรื่องต่อไปนี้คือ

๑. จัดทำครรชนีคน เรืองสำหรับหนังสือตัวเขียนบางหมู่ที่ผู้ค้นคว้านิยมใช้กันมาก เช่น หมู่จดหมายเหตุ

๒. ปรับปรุงการลงรายการบางรายการในบัตรรายการหนังสือตัวเขียนโบราณ โดยอาศัยแนวจาก Catalogue des Manuscrits en Pāli, Laotien et Siamois provenant de la Thaïlande ซึ่งจัดทำโดยศาสตราจารย์ ยอช เซเคส และหอสมุดแห่งชาติเดนมาร์กได้พิมพ์เผยแพร่

๓. จัดพิมพ์เผยแพร่บัตรรายการหนังสือตัวเขียนบางหมู่ที่ได้จัดทำไว้เรียบร้อยแล้ว

๔. วางแผนจัดทำสัปดาห์หนังสือตัวเขียน โดยร่วมมือกับสถาบันอื่นที่มีหนังสือตัวเขียนอยู่ในครอบครองจำนวนมาก เช่น มูลนิธิภูมิพลโลกิขุ ศูนย์วรรณคดีอีสาน วัดมหาชัย จังหวัดมหาสารคาม เพื่อจะได้อุทราบทแห่งสะสมหนังสือตัวเขียนในประเทศไทย

ศูนย์วิจัยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

9

THESIS TITLE Organization of Manuscripts Deposited at the
National Library of Thailand

NAME Miss Nilobon Hemintakhoon

THESIS ADVISOR Professor Maenmas Chavalit

DEPARTMENT Library Science

ACADEMIC YEAR 1977

ABSTRACT

The aim of this thesis is to examine the principles and techniques that have been used in respect of manuscripts including acquisition, evaluation, arrangement, storage, reference services and mainly, the preparation of finding aids. An important finding aid is the card catalog which indicates the content of the manuscript library. Card cataloging rules used for the manuscripts differ a great deal from those used for printed materials.

After studying the cataloging rules for oriental manuscripts originating in Thailand used by four libraries in Europe (mentioned in chapter 4), it can be concluded as follows:

1. Since the authors of most manuscripts are not known, a title is advisable for the main entry. If no title is found, the cataloger has to formulate a new title indicative of the manuscript's content.

2. The collation includes the following: the size of the manuscript, the material on which the manuscript is written,

the writing materials, the general length of the lines of written words, a description of the kind of equipment used with the manuscript e.g. covers and wrapping cloth of palm leaf manuscripts. Other specific features of each manuscript such as the type of hand writing and its physical condition are also mentioned.

3. A description of the contents of each manuscript is essential to assist researchers in deciding what manuscripts should be first studied.

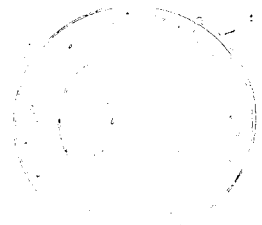
Nearly all the manuscripts found in the National Library of Thailand are dated before the reign of King Rama V of the Bangkok period. Palm leaf manuscripts, Thai folded books (paper produced from the bark of the *Streblus asper*), and kratat-sa manuscripts (paper produced from the bark of the paper mulberry) are for the most part products of the pre-printing period of Thailand. 25,000 palm leaf Buddhist texts, 142,206 Thai folded books and over 80,000 items of kratat-sa form a large manuscript collection of the National Library. These manuscripts have been subjected to various techniques but the treatment is far from complete due to personnel inadequacy. The finding aids that have been so far provided are registers and some card catalogs. Other technical work has been done such as the editing of two Lanna historical documents. Problems of technically appropriate preservation still remain to be solved. Personnel required to take charge of the manuscripts of the National Library must be versed in epigraphy, Oriental languages, ancient Thai languages as well as proficient in Buddhism, history and other fields of knowledge.

The National Library project is currently building a laboratory for the preservation of manuscripts.

Suggestions:

1. Indexes for groups of manuscripts widely used by researchers should be prepared.
2. Cataloging entries of palm leaf manuscripts should be revised according to the cataloging rules in Catalogue des Manuscrits en Pāli, Laotien et Siamois provenant de la Thaïlande prepared by George Coedès and published by the Royal Library of Denmark.
3. Existing card catalogs of manuscripts should be published.
4. A union catalog of manuscripts should be initiated in full cooperation with the other institutions which possess collections of manuscripts such as the Bhumibalo Bhikkhu Foundation, Bangkok, and the Centre for Northeast Literature, Wat Mahachai, in Mahasarakham Province.

กิติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์นี้สำเร็จลงโดยที่ผู้เขียนได้รับความอนุเคราะห์จากบุคคลหลายฝ่าย

คือ

ศาสตราจารย์ แมนมาศ ชวลิต ผู้ควบคุมการวิจัยได้กรุณาให้คำแนะนำในการเขียนและให้ยืมเอกสารหลายรายการ

อาจารย์เบ็ญจมาศ ตันตยาภรณ์ ให้ยืมบทความหลายบทในวารสาร American Archivist

ข้าราชการทุกท่านในงานบริการหนังสือภาษาโบราณ โดยเฉพาะคุณชูศักดิ์ ทัพย์เกษร และคุณบุษนาค พยัคฆเดช ที่ได้อำนวยความสะดวกอย่างดีแก่ผู้เขียน

คุณพรเพ็ญ ฮั่นตระกูล คุณสุมาลี กิยะกุล คุณไชยสิริ ปราโมช ณ อรุรยา คุณวริยา ศิระศกนิยานนท์ และเพื่อนทุกคนที่ได้ช่วยเหลือและให้กำลังใจมาโดยตลอด

ผู้เขียนขอแสดงความขอบคุณต่อทุกท่าน ณ ที่นี้ นอกจากนี้ บุคคลที่ควรได้รับความขอบคุณเป็นพิเศษ คือ พ่อ แม่ และคุณเสฐียรพงษ์ วรรณปก.

นิโลบล เหมินทคุณ

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สารบัญภาพประกอบ แผนภูมิ และตาราง

หน้า

ภาพที่ ๑.	ตัวอย่างการปิดทองล่องชาคบนขอบโบลาน	๔๕
ภาพที่ ๒.	ตัวอย่างไม้ประดับคัมภีร์โบลานแบบต่าง ๆ	๔๗
แผนภูมิที่ ๑.	แสดงการติดคิ้วสมุคบนปกสมุคไทย	๕๐
แผนภูมิที่ ๒.	แผนภูมิแสดงการแบ่งส่วนราชการของกองหอสมุดแห่งชาติ	๑๐๑
ตารางที่ ๑.	ปริมาณหนังสือตัวเขียนและวัสดุที่ได้รับจากการสำรวจเอกสาร โบราณทั้ง ๕ ครั้ง	๑๑๗ ก

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ข
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	จ
กิตติกรรมประกาศ	ช
สารบัญภาพประกอบ แผนภูมิ และตาราง	ญ
๓	
บทที่	
๑. บทนำ	๑
๒. หลักการและวิธีการทางบรรณารักษศาสตร์เกี่ยวกับหนังสือตัวเขียน	๔
๓. ลักษณะหนังสือตัวเขียนของไทยในยุคก่อนกำเนิดการพิมพ์	๓๘
๔. บัณฑิตรายการหนังสือตัวเขียนภาษาตะวันออกของหอสมุดบางแห่งในยุโรป .	๕๕
๕. การบริหารงานและการดำเนินงานเทคนิคเกี่ยวกับหนังสือตัวเขียนของ หอสมุดแห่งชาติไทย	๘๘
๖. สรุปและขอเสนอแนะ	๑๕๓
บรรณานุกรม	๑๕๖
ภาคผนวก	๑๖๗
ประวัติการศึกษา	๑๘๒